

De Heer P. CRAHAY
Directeur van de Directie voor
Monumenten en Landschappen
Ministerie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest - BROH
CCN-Vooruitgangstraat 80, bus 1
1035 Brussel

Brussel,

O/Ref: gm/MSJ2.4/s.456

Mijnheer de Directeur,

Betreft : SINT-PIETERS-WOLUWE. Tervurenlaan 279-281. Stocletpaleis. Fysio-chemische analyse van de fries “de Jungle” in de kinderkamer.
Dossier behandeld door Dhr. S. Duquesne.

De KCML heeft tijdens haar vergadering van 6 januari jl. kennis genomen van de fysio-chemische analyse van de geschilderde fries *de Jungle* van de kinderkamer van het Stocletpaleis, van de hand van L. H. Jungnickel. De studie heeft tot doel om via labo-analyses een inzicht te verkrijgen in de oorzaken van de verfopstuwing, scheurvorming en de lacunes in de fries.

In dit stadium van het onderzoek worden hieromtrent volgende conclusies naar voren geschoven:

1. Identificatie van de pigmenten en de bindmiddelen

Het labo-onderzoek heeft een onconventionele opeenvolging van verven aan het licht gebracht: verven waarin kalk als bindmiddel werd gebruikt en loodwit als pigment die craquelures vertonen zijn afgewisseld met eerder soepele verven met een organisch bindmiddel (niet nader geïdentificeerd) en met lood- en zinkwit als pigmenten. Deze onconventionele alternatieven van verven met verschillend bindmiddel veroorzaakt adhesieproblemen en scheurvorming tussen de verschillende afwerkingslagen en grondlagen.

Op de pleister werd eerst een aantal witte lagen met verschillend bindmiddel, aangebracht op een gipspleister. Mogelijk werd de kamer eerst wit geschilderd in afwachting van het aanbrengen van de fries. Op deze witte lagen is het decoratief patroon aangebracht (via puntsgewijs doorstuiven van zwart pigment) waarna de figuren werden ingekleurd. Tot slot werd de zwarte achtergrondkleur rond de figuren geschilderd. Er is in het verleden reeds een restauratiecampagne uitgevoerd op de fries.

2. Schadebeeld en oorzaken

- Verfopstuwing met materiaalverlies en scheurvorming ten gevolge van de alkalische ondergrond van de gipspleister en de vochtige omgeving (er is beslist in overleg met de eigenaars, de DML en

de stad Brussel om een *logger* te plaatsen in de kamer om temperatuur en vochtmeting te registreren).

- De complexiteit van de onderlagen met verschillende bindmiddelen waardoor spanningen tussen de lagen ontstaan.
- De bijkomende spanning in de zwarte afwerkingslaag die de andere afwerkingslagen aantast.

3. Noodinterventies

Er dient dringend een noodfixatie te worden uitgevoerd, voorafgegaan door testen om de correcte fixatie/conservatiemethode te bepalen voor de volledige fries.

Op basis van het voornoemde onderzoek stelt de Commissie inderdaad vast dat er dringend noodinterventies uitgevoerd moeten worden. Hoe langer een noodfixatie uitgesteld wordt, hoe meer origineel materiaal er immers dreigt verloren te gaan. Aangezien elk deel van de fris uniek is (geen voortdurende herhaling van dezelfde motieven) dreigen bepaalde tekeningen hierbij dus volledig verloren te gaan. Ze vraagt de DML er dan ook over te waken dat de nodige maatregelen op korte termijn worden getroffen.

Anderzijds is het ook uiterst belangrijk dat het niet bij deze noodfixatie blijft maar dat ook snel kan worden over gegaan tot een definitieve consolidatie en restauratie van de volledige fries. De Commissie veronderstelt dat het vooronderzoek met het oog op de definitieve restauratie (nauwkeurige opmeting van het schadebeeld van het geheel, kunsthistorisch onderzoek, behandelingsvoorstellen– en testen, e.d.) reeds aan de gang is. Ze vraagt de Directie voor Monumenten en Landschappen haar hiervan eveneens op de hoogte te houden en houdt zich ter beschikking om hierover ten gepaste tijde advies uit te brengen.

De Commissie meent dat het onontbeerlijk is ook de wanden en het plafond van de kinderkamer op te nemen in het restauratiedossier. Ze raadt ook aan na te gaan of de slechte toestand en vochthuishouding van de kinderkamer geen andere schadelijke gevolgen heeft voor de aanpalende ruimtes en of zich daar geen gelijkaardige problemen voordien. Het lijkt immers vrij ongewoon dat een dergelijk schadebeeld zich tot één kamer beperkt.

Met de meeste hoogachting,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

G.VANDERHULST
Voorzitter